

Het belang van de Wet beëindiging huwelijk zonder rechterlijke tussenkomst en vormgeving voortgezet ouderschap voor de notariële praktijk: het nieuwe fenomeen van de echtscheidingsnotaris

Prof. mr. A.J.M. Nuytinck, hoogleraar privaatrecht, in het bijzonder personen-, familie- en erfrecht, aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en hoogleraar burgerlijk recht, in het bijzonder personen- en familierecht, aan de Radboud Universiteit Nijmegen

1. Inleiding

Op 29 november 2005 is het initiatiefwetsvoorstel Luchtenveld in de Tweede Kamer aangenomen en inmiddels in de Eerste Kamer aanhangig gemaakt.¹ Het wetsvoorstel heeft niet alleen voor de advocatuur, maar ook voor het notariaat grote gevolgen, nu het nieuwe fenomeen van de echtscheidingsnotaris zijn intrede doet. Als er namelijk geen minderjarige kinderen bij de echtscheiding zijn betrokken, is rechterlijke tussenkomst niet langer noodzakelijk en kan het huwelijk met wederzijds goedvinden worden beëindigd door middel van de zogenaamde administratieve echtscheiding, waarvoor de medewerking van de ambtenaar van de burgerlijke stand en van een of meer advocaten of notarissen, dan wel van een of meer scheidingsbemiddelaars, voldoende is. De nieuwe wet zou in de loop van 2006 of anders op 1 januari 2007 in werking kunnen treden. Het is de belangrijkste herziening van het echtscheidingsrecht in de afgelopen 35 jaren.² Ik ga ervan uit dat minister Donner zijn eigen wetsvoorstel over dit onderwerp³ intrekt, te meer nu het initiatiefwetsvoorstel Luchtenveld, zoals het thans ter behandeling voorligt in de Eerste Kamer na verwerking van een groot aantal nota's van wijziging en amendementen, in wezen een compromis is tussen Luchtenvelds oorspronkelijke wetsvoorstel en Donners wetsvoorstel, namelijk scheiden zonder rechter als er geen minderjarige kinderen bij betrokken zijn, en scheiden met rechter als dit laatste wél het geval is.⁴ De kans is echter ook aanwezig dat minister Donner met intrekking van zijn eigen wetsvoorstel wacht,

¹ *Kamerstukken I* 2005/06, 29 676, A en B (gewijzigd voorstel van wet van 29 november 2005 en nota van verbetering van 19 december 2005).

² Op 1 oktober 1971 trad de Wet herziening echtscheidingsrecht in werking (Wet van 6 mei 1971, *Stb.* 1971, 290).

³ *Kamerstukken II* 2004/05, 30 145, nrs. 1-4 (Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding).

⁴ Aan het initiatiefwetsvoorstel Luchtenveld en aan het wetsvoorstel Donner is in dit tijdschrift reeds aandacht geschonken door B.E.S. Chin-A-Fat, 'Is scheiden zonder rechter nabij? Bespreking van het wetsvoorstel Luchtenveld', *WPNR* 6636 (2005), p. 730-736, en door M.V. Antokolskaia, 'De voorstellen tot hervorming van het echtscheidingsrecht: naar de vorm modern, naar de inhoud een stap terug', *WPNR* 6636 (2005), p. 737-744; zie voor een reactie daarop A.J.M. Nuytinck, 'Scheiden op z'n Luchtenvelds of scheiden op z'n Donners? Allebei!', *WPNR* 6648 (2005), p. 1046-1047.

totdat het initiatiefwetsvoorstel Luchtenveld in de Eerste Kamer is aangenomen.

In het hierna volgende bespreek ik de belangrijkste onderdelen van de 'Wet beëindiging huwelijk zonder rechterlijke tussenkomst en vormgeving voortgezet ouderschap', zoals de nieuwe wet officieel gaat heten,⁵ in het bijzonder haar belang voor de notariële praktijk en voor de rechtspositie van de (echtscheidings)notaris.

2. Afschaffing van de flitsscheiding

Afdeling 1.5.5A, bestaande uit slechts één artikel (art. 1:77a) betreffende omzetting van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap, vervalt. Daarmee behoort de flitsscheiding tot het verleden. Het spiegelbeeld van art. 1:77a, te weten art. 1:80g, blijft uiteraard wél bestaan. Dat heeft ook duidelijke zin, want als bijvoorbeeld sprake is van een geregistreerd heteropartnerschap en de vrouwelijke partner zwanger is, moet het partnerschap tijdens de zwangerschap kunnen worden omgezet in een huwelijk, zodat de mannelijke partner bij de geboorte van het kind van rechtswege de juridische vader is op grond van art. 1:199, aanhef en onder a, en hij het kind dus niet hoeft te erkennen. Als de partners niet kiezen voor omzetting in een huwelijk, maar de man wél de juridische vader wil worden, moet hij het kind - al dan niet prenataal - erkennen. Voor het gezag over het kind maakt het niet uit of de man al dan niet erkent: in geval van erkenning heeft hij gezamenlijk gezag met de moeder op grond van art. 1:253aa en bij gebreke van erkenning heeft hij evenzeer gezamenlijk gezag met de moeder, maar nu op grond van art. 1:253sa. Hebben de partners tijdens de zwangerschap gekozen voor omzetting in een huwelijk, dan oefenen zij vanaf de geboorte van het kind als echtgenoten en juridische ouders van rechtswege gezamenlijk het gezag uit (art. 1:251). Los van afschaffing van de flitsscheiding wordt ook het beëindigen van het geregistreerd partnerschap met wederzijds goedvinden door de wetgever lastiger gemaakt. Deze wijze van beëindiging is alleen nog maar mogelijk indien de geregistreerde partners geen, al dan niet gezamenlijk, gezag uitoefenen over een of meer kinderen (art. 1:80c lid 1, aanhef en onder c). Bij aanwezigheid van minderjarige kinderen moeten de geregistreerde partners dus hun toevlucht zoeken tot de gerechtelijke ontbinding van hun geregistreerd partnerschap, hetzij op eenzijdig verzoek van één der partners, hetzij op gemeenschappelijk verzoek van beide partners (art. 1:80c lid 1, aanhef en onder d). Dat lijkt mij juist, want de regel 'scheiden zonder rechter als er geen minderjarige kinderen bij betrokken zijn, en scheiden met rechter als dit laatste wél het geval is' behoort uiteraard niet alleen te gelden voor de

⁵ *Kamerstukken I 2005/06, 29 676, A, p. 14 (citeertitel in art. XV).*

beëindiging van het huwelijk, maar ook voor die van het geregistreerd partnerschap. Overigens is mij niet duidelijk waarom in de nieuwe tekst van art. 1:80c lid 1, onder c, naast advocaten en notarissen geen scheidingsbemiddelaars zijn genoemd, terwijl laatstgenoemden wél ten tonele verschijnen in de tegenhanger van deze bepaling voor het huwelijk, te weten art. 1:149a lid 4, onder b, en lid 5. Ook op dit punt mag natuurlijk geen verschil bestaan tussen de beëindiging van het huwelijk en die van het geregistreerd partnerschap.

In de nieuwe tekst van art. 1:80e lid 1, dat de gerechtelijke ontbinding van het geregistreerd partnerschap van art. 1:80c lid 1, onder d, nader uitwerkt, wordt ook verwezen naar art. 815 leden 2, 3 en 5 Rv, waarin het ouderschapsplan is geregeld. Strikt genomen is deze verwijzing overbodig, omdat de nieuwe tekst van art. 828 Rv hierin reeds voorziet. In laatstgenoemd artikel is immers thans het gehele (echt)scheidingsprocesrecht - zonder voorbehoud - van overeenkomstige toepassing verklaard op de ontbinding van een geregistreerd partnerschap, dus inclusief de bepalingen die verband houden met minderjarige kinderen.⁶

3. Tijdstip van ontbinding van de wettelijke gemeenschap van goederen en peildatum bij finale verrekenbedingen

In het nieuwe huwelijksvermogensrecht, dat waarschijnlijk op 1 januari 2007 wordt ingevoerd, wordt het tijdstip van ontbinding van de huwelijksgemeenschap vervroegd.⁷ Uiteraard heeft ook de introductie van de administratieve echtscheiding gevolgen voor de nieuwe tekst van art. 1:99, dat de ontbindingstijdstippen regelt. Inmiddels heeft de wetgever hiermee rekening gehouden en een voorziening getroffen zowel voor het geval dat het nieuwe huwelijksvermogensrecht eerder in werking treedt dan het nieuwe echtscheidingsrecht, als voor het geval dat het nieuwe huwelijksvermogensrecht later in werking treedt dan het nieuwe echtscheidingsrecht.⁸ Als het huwelijk wordt beëindigd door de inschrijving van een akte van administratieve echtscheiding, wordt de huwelijksgemeenschap van rechtswege ontbonden op het tijdstip van ondertekening van de verklaring, bedoeld in art. 1:149a lid 3, tweede zin, dat is de schriftelijke beëindigingsverklaring van de echtgenoten. Een en ander heeft ook gevolgen voor de peildatum bij finale verrekenbedingen, dus het tijdstip waarop de samenstelling en de omvang van het te verrekenen vermogen worden bepaald (art. 1:142). Ook dat tijdstip is dan het tijdstip van ondertekening van de in art. 1:149a lid 3, tweede zin, bedoelde schriftelijke beëindigingsverklaring van de echtgenoten.⁹

⁶ *Kamerstukken I* 2005/06, 29 676, A, p. 11 (art. IV, onderdeel H).

⁷ *Kamerstukken II* 2002/03, 28 867, nrs. 1-2, p. 4-5, alsmede *Kamerstukken II* 2005/06, 28 867, nr. 9, p. 3-4 en nr. 12, p. 2.

⁸ *Kamerstukken II* 2005/06, 28 867, nr. 12, p. 2-5 (art. IVA en IVB).

⁹ *Kamerstukken II* 2005/06, 28 867, nr. 12, p. 3 en 5, alsmede *Kamerstukken I* 2005/06, 29 676, A, p. 3.

4. Administratieve echtscheiding

De kern van de nieuwe echtscheidingswet is gelegen in de introductie van een nieuwe afdeling 1.9.1A, getiteld 'administratieve echtscheiding' en bestaande uit de art. 1:149a0, 149a, 149b en 150.¹⁰ Deze afdeling is niet van toepassing op echtgenoten die al dan niet gezamenlijk het gezag uitoefenen over een of meer kinderen (art. 1:149a0). Men kan de administratieve echtscheiding definiëren als de beëindiging van het huwelijk met wederzijds goedvinden van de beide echtgenoten zonder kinderen, met minderjarige kinderen over wie zij noch gezamenlijk noch eenhoofdig het gezag uitoefenen, dan wel met meerderjarige kinderen, zonder rechterlijke tussenkomst, maar wel met tussenkomst van de ambtenaar van de burgerlijke stand en een of meer advocaten of notarissen, dan wel een of meer scheidingsbemiddelaars. Echtgenoten met minderjarige kinderen over wie zij gezamenlijk of eenhoofdig het gezag uitoefenen, moeten hun toevlucht zoeken tot de 'gewone' echtscheiding, met rechter dus, van afdeling 1.9.2 (art. 1:151-166).

De vraag is of de administratieve echtscheiding 'EU-proof' is, met andere woorden of zij in het buitenland, althans in landen van de Europese Unie, zal worden erkend. Ik doel natuurlijk op de Verordening Brussel IIbis.¹¹ Zelf denk ik van wel, gelet op art. 1:149a lid 1, volgens welke bepaling tot het nemen van een beslissing tot en het uitspreken van een administratieve echtscheiding de ambtenaar van de burgerlijke stand bevoegd is, indien is voldaan aan de voorwaarden van art. 4 lid 1 Rv, gesteld ter zake van de bevoegdheid van de rechter, onverminderd art. 1 Rv. Zet men dit af tegen enkele definities in de verordening, in het bijzonder die van 'gerecht', 'rechter' en 'beslissing', dan zie ik hier geen problemen. In de verordening wordt immers verstaan onder 'gerecht': alle autoriteiten in de lidstaten die bevoegd zijn ter zake van de aangelegenheden die overeenkomstig art. 1 Vo (burgerlijke zaken betreffende o.a. echtscheiding, scheiding van tafel en bed en nietigverklaring van het huwelijk) binnen het toepassingsgebied van deze verordening vallen (art. 2, onder 1, Vo), vervolgens onder 'rechter': de rechter of de drager van bevoegdheden gelijkwaardig aan die van een rechter, ter zake van de aangelegenheden die binnen het toepassingsgebied

¹⁰ Het is jammer dat de art. 1:149a0, 149a en 149b in de Tweede Kamer niet zijn verletterd tot de art. 1:149a, 149b en 149c; de aanduiding '149a0' is immers uitermate irritant. Bovendien is het veel verstandiger om in dat geval art. 1:150 te vernummeren tot art. 1:149d, omdat art. 1:150 thans nog deel uitmaakt van afdeling 1.9.2 over de 'gewone', gerechtelijke echtscheiding en aldus veel duidelijker wordt dat art. 1:149d betreffende de beëindigingsovereenkomst van de echtgenoten deel uitmaakt van afdeling 1.9.1A over de administratieve echtscheiding.

¹¹ Verordening (EG) nr. 2201/2003 van 27 november 2003, *PbEU* L 338, betreffende de bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen in huwelijkszaken en inzake de ouderlijke verantwoordelijkheid, en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 1347/2000, in haar geheel van toepassing met ingang van 1 maart 2005, hierna afgekort tot Vo.

van deze verordening vallen (art. 2, onder 2, Vo), en ten slotte onder 'beslissing': een door een gerecht van een lidstaat uitgesproken echtscheiding, scheiding van tafel en bed of nietigverklaring van het huwelijk, alsmede een door een gerecht van een lidstaat gegeven beslissing betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid, ongeacht de benaming van die beslissing, zoals arrest, vonnis of beschikking (art. 2, onder 4, Vo). Welnu, de ambtenaar van de burgerlijke stand is een autoriteit, die als drager van bevoegdheden gelijkwaardig aan die van een rechter een beslissing neemt door een administratieve echtscheiding uit te spreken. De relatief bevoegde ambtenaar van de burgerlijke stand is die van de woonplaats van een van de echtgenoten. Bij gebreke van een woonplaats van een echtgenoot in Nederland is de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente 's-Gravenhage bevoegd (art. 1:149a lid 2).

Van groot belang is de beëindigingsverklaring van de echtgenoten, zowel mondeling (in persoon ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand) als schriftelijk. Art. 1:149a lid 3 regelt deze procedure uitvoerig. Alvorens de beslissing tot administratieve echtscheiding door de ambtenaar van de burgerlijke stand wordt genomen, verklaren de echtgenoten, in persoon,¹² ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand dat hun huwelijk duurzaam ontwricht is en dat zij dit op die grond met wederzijds goedvinden wensen te beëindigen. Zij leggen daarbij een schriftelijke verklaring over, die voldoet aan de in art. 1:149a leden 4 en 5 gestelde vereisten. De ambtenaar van de burgerlijke stand vergewist zich ervan dat sinds de ondertekening van de in art. 1:150 bedoelde overeenkomst (dat is de overeenkomst over de regeling van de gevolgen van de beoogde beëindiging van het huwelijk) niet meer dan drie maanden zijn verstreken¹³ en spreekt hierna uit dat het huwelijk is beëindigd.¹⁴ Hij maakt daarvan terstond een akte van administratieve echtscheiding op in het daartoe bestemde register.¹⁵ De administratieve echtscheiding komt door inschrijving van de akte tot stand.¹⁶

Aan welke vereisten moet de schriftelijke beëindigingsverklaring van de echtgenoten voldoen? Zij moet op grond van art. 1:149a lid 4:

- a. zijn ondertekend door beide echtgenoten;

¹² Vertegenwoordiging is derhalve niet toegestaan.

¹³ Dat is de tegenhanger van art. 1:80d lid 3 jo. art. 1:80c lid 1, onder c, in geval van beëindiging van het geregistreerd partnerschap met wederzijds goedvinden.

¹⁴ Strikt genomen kan de ambtenaar van de burgerlijke stand natuurlijk helemaal niet uitspreken dat het huwelijk is beëindigd. Dit laatste is immers pas het geval op het tijdstip van inschrijving van de akte van administratieve echtscheiding in de registers van de burgerlijke stand.

¹⁵ Hier is sprake van een merkwaardige juridische contaminatie, want het opmaken van een akte en het inschrijven daarvan zijn twee verschillende dingen, die men niet door elkaar moet halen. De ambtenaar van de burgerlijke stand maakt geen akte op in een register. Hij maakt eerst een akte op en schrijft deze vervolgens in een register in.

¹⁶ Bedoeld zal zijn: inschrijving van de akte in de registers van de burgerlijke stand.

- b. zijn ondertekend door een of meer advocaten of notarissen, dan wel door een of meer scheidingsbemiddelaars die voldoen aan de in art. 1:149a lid 5 gestelde vereisten;
- c. vermelden dat de echtgenoten naar Nederlands recht rechtsgeldig zijn gehuwd en gezamenlijk hebben gekozen voor toepassing van het Nederlandse recht op de echtscheiding;
- d. vermelden dat de echtgenoten een overeenkomst hebben gesloten als bedoeld in art. 1:150, alsmede in specifieke bewoordingen dat de desbetreffende overeenkomst voor zover toepasselijk de in art. 1:150 lid 1 omschreven bestanddelen bevat;
- e. vermelden de datum en het tijdstip waarop de overeenkomst, bedoeld onder d, is ondertekend.

Dit betekent dat ook notarissen administratieve echtscheidingen mogen gaan behandelen. Het nieuwe fenomeen van de echtscheidingsnotaris doet zijn intrede. Notarissen mochten al beëindigingen van geregistreerde partnerschappen 'doen' (art. 1:80c lid 1, aanhef en onder c, jo. art. 1:80d) en nu komen daar dus administratieve echtscheidingen bij. De notariële praktijk moet deze kans op uitbreiding van de familierechtpraktijk met beide handen aangrijpen en er iets moois van maken. Hier liggen naar mijn mening nieuwe mogelijkheden voor het notariaat, zeker in deze moeilijke tijden, waarin het notariële ambt van verschillende zijden onder vuur wordt genomen.¹⁷ De enkele hoedanigheid van notaris is voldoende om administratieve echtscheidingen te kunnen behandelen. Het lidmaatschap van een specialistische vereniging is niet verplicht, maar wellicht wel gewenst. In een eerdere versie van het wetsvoorstel¹⁸ werd in dit verband uitdrukkelijk verwezen naar het verplichte lidmaatschap van een specialistische vereniging, zoals de Vereniging van Familierecht Advocaten en Scheidingsbemiddelaars (VFAS) of de Vereniging van Mediators en Scheidingsbemiddelaars in het Notariaat (VMSN), maar in de aan de Eerste Kamer voorgelegde versie van het wetsvoorstel is hiervan geen sprake meer. De tekst van art. 1:149a lid 4, onder b, is duidelijk: het gaat om de tussenkomst van hetzij een of meer advocaten, hetzij een of meer notarissen, hetzij een of meer scheidingsbemiddelaars, terwijl alleen laatstgenoemden moeten voldoen aan nader gestelde vereisten.

Deze nadere vereisten waaraan scheidingsbemiddelaars moeten voldoen, zijn uitgewerkt in art. 1:149a lid 5. Zij moeten voldoen aan de vereisten tot benoembaarheid tot rechterlijk ambtenaar, gesteld in art. 1d Wet rechtspositie rechterlijke

¹⁷ In dit verband behoeft ik alleen maar te wijzen op het themanummer 'Notariaat/vrije beroep en Mededingingswet', *WPNR* 6645 (2005), p. 925-952, in het bijzonder de bijdrage van L.C.A. Verstappen, 'Meer marktwerking in het notariaat? Een heilloze weg!', p. 945-952, met vele behartigenswaardige opmerkingen over het notariële ambt.

¹⁸ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 676, nr. 5, p. 3.

ambtenaren.¹⁹ Bij algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld omtrent de deskundigheden waarover de scheidingsbemiddelaar moet beschikken, en de kwaliteitseisen waaraan hij moet voldoen om te kunnen worden opgenomen in een bij de algemene maatregel van bestuur aan te wijzen register.²⁰ Deze maatregel moet uiteraard nog worden ontworpen. Hetzelfde geldt voor de in art. 1:149a lid 6 bedoelde algemene maatregel van bestuur, waarbij nadere regels kunnen worden gesteld met betrekking tot de aan de ambtenaar van de burgerlijke stand over te leggen stukken.

Echtgenoten kunnen de beëindigingsovereenkomst, waarin zij de gevolgen van de beoogde beëindiging van hun huwelijk regelen (art. 1:150), overleggen, in welk geval de ambtenaar van de burgerlijke stand er zorg voor draagt dat deze onderdeel uitmaakt van de akte van administratieve echtscheiding (art. 1:149a lid 7). Dit laatste is uiteraard van groot belang met het oog op de verkrijging door de echtgenoten van een executoriale titel. De akte van administratieve echtscheiding is immers een authentieke akte met alle gevolgen van dien, in het bijzonder op het gebied van de bewijskracht en de executoriale kracht (art. 156 lid 2, 157 en 430 Rv). Mocht de in art. 1:150 bedoelde overeenkomst in een notariële akte zijn neergelegd, dan is de executoriale titel natuurlijk reeds op die grond verkregen.

Tegen de beslissing van de ambtenaar van de burgerlijke stand staat geen andere voorziening open dan de in art. 1:27 bedoelde voorziening (art. 1:149a lid 8). Het betreft hier de voorziening tegen de weigering tot het opmaken van een akte van de burgerlijke stand. Belanghebbende partijen, in casu de echtgenoten, hebben dan de bevoegdheid zich binnen zes weken na de verzending van het weigeringsbesluit van de ambtenaar van de burgerlijke stand bij verzoekschrift te wenden tot de rechtbank binnen welker rechtsgebied de standplaats van de ambtenaar van de burgerlijke stand is gelegen. In het bijzonder gelet op art. 6 lid 1 EVRM, op grond waarvan voor een ieder de gang naar de rechter mogelijk moet zijn, o.a. als het gaat om het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en

¹⁹ Wet van 29 november 1996, *Stb.* 1996, 590, in werking getreden op 1 januari 1997, laatstelijk gewijzigd bij Wet van 23 december 2004, *Stb.* 2005, 32, in werking getreden op 1 maart 2005. Sinds laatstgenoemde datum luidt art. 1d lid 1 als volgt:

‘Tot rechterlijk ambtenaar of rechterlijk ambtenaar in opleiding kan worden benoemd degene:

- a. aan wie op grond van het met goed gevolg afleggen van een afsluitend examen van een opleiding in het wetenschappelijk onderwijs op het gebied van het recht door een universiteit dan wel de Open Universiteit als bedoeld in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, de graad Bachelor op het gebied van het recht en tevens de graad van Master op het gebied van het recht is verleend;
- b. die op grond van het met goed gevolg afleggen van het afsluitend examen van een opleiding op het gebied van het recht aan een universiteit dan wel de Open Universiteit als bedoeld in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, het recht om de titel meester te voeren heeft verkregen.’

²⁰ Art. 1:149a lid 5, tweede zin, bevat een storende taalfout: ‘deskundigheden en kwaliteitseisen *waarover* de scheidingsbemiddelaar (...) moet *voldoen*’ (cursiveringen van mij, AJMN). Zie ook noot 40.

verplichtingen, lijkt mij de voorziening van art. 1:149a lid 8 jo. art. 1:27 beslist geen overbodige bepaling.

5. Verplichtingen van de advocaat, notaris of scheidingsbemiddelaar

Op grond van art. 1:149b lid 1 is de advocaat, notaris of scheidingsbemiddelaar ten minste gehouden:

- a. de echtgenoten te informeren omtrent toepasselijke wettelijke bepalingen alsmede omtrent de rechtsgevolgen van de voorgenomen beëindiging van het huwelijk en de door echtgenoten in dit verband te maken keuzes;
- b. te toetsen of de belangen van beide echtgenoten op evenwichtige wijze hun weerslag hebben gevonden in de in art. 1:150 bedoelde beëindigingsovereenkomst.

In een eerdere versie van het wetsvoorstel²¹ werd de advocaat, notaris of scheidingsbemiddelaar ook de verplichting opgelegd te waarborgen dat de belangen van de minderjarige kinderen van de echtgenoten door hen in acht worden genomen, waartoe hij onder meer de minderjarige kinderen vanaf de leeftijd van ten minste acht (!) jaren hoort en erop toeziet dat zij van hun recht gehoord te worden onbelemmerd gebruik kunnen maken. In de aan de Eerste Kamer voorgelegde versie van het wetsvoorstel is deze verplichting echter vervallen, omdat daarin het uitgangspunt geldt: 'scheiden met rechter als er minderjarige kinderen bij betrokken zijn', zodat de rechter wordt geacht erop te letten of de belangen van de minderjarige kinderen in acht worden genomen.

De advocaat, notaris of scheidingsbemiddelaar onthoudt zich van ondertekening van de schriftelijke beëindigingsverklaring van de echtgenoten (art. 1:149a leden 3 en 4, onder b), indien hij na toepassing van art. 1:149b lid 1, onder a en b, van oordeel is dat de belangen van de minderjarige kinderen²² of de belangen van een of beide echtgenoten onvoldoende hun weerslag hebben gevonden in de overeenkomst (art. 1:149b lid 2). In dat geval zullen de echtgenoten op de gewone wijze, dus met rechter, moeten scheiden (art. 1:151 e.v.).

6. Beëindigingsovereenkomst

Echtgenoten die verklaren dat het huwelijk duurzaam is ontworicht en het wensen te beëindigen, sluiten een overeenkomst over de regeling van de gevolgen van de beoogde beëindiging (art. 1:150 lid 1, eerste zin). Er moet dus een onderscheid worden gemaakt tussen de mondelinge beëindigingsverklaring, de schriftelijke

²¹ *Kamerstukken II 2004/05, 29 676, nr. 15, p. 2.*

²² Luchtenveld heeft verzuimd de passage betreffende de belangen van de minderjarige kinderen in art. 1:149b lid 2 te schrappen. Schrapping is noodzakelijk, omdat door de wijziging van art. 1:149b lid 1 niet langer de advocaat, notaris of scheidingsbemiddelaar, maar uitsluitend de rechter erop moet letten of de belangen van de minderjarige kinderen in acht worden genomen.

beëindigingsverklaring en de schriftelijke beëindigingsovereenkomst van de echtgenoten. De mondelinge beëindigingsverklaring van de echtgenoten is hun verklaring in persoon ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand dat hun huwelijk duurzaam ontwricht is en dat zij dit op die grond met wederzijds goedvinden wensen te beëindigen (art. 1:149a lid 3, eerste zin). De schriftelijke beëindigingsverklaring van de echtgenoten is die van art. 1:149a lid 3, tweede zin, en lid 4. De schriftelijke beëindigingsovereenkomst van de echtgenoten is die van art. 1:150, waarbij zij de gevolgen van de beoogde beëindiging van hun huwelijk regelen. Dat deze overeenkomst schriftelijk moet worden aangegaan, vloeit merkwaardigerwijs niet voort uit art. 1:150 zelf, maar wél uit art. 1:149a lid 3, derde zin, en lid 4, onder d en e.²³

De beëindigingsovereenkomst van de echtgenoten moet op grond van art. 1:150 lid 1, tweede zin, bevatten:

- a. een regeling met betrekking tot de uitkering tot levensonderhoud ten behoeve van de echtgenoot die niet voldoende inkomsten tot zijn levensonderhoud heeft, noch zich deze in redelijkheid kan verwerven;
- b. een regeling wie van de echtgenoten huurder zal zijn van de woonruimte die hun tot hoofdverblijf dient, of wie van de echtgenoten gedurende een bij de overeenkomst te bepalen termijn het gebruik zal hebben van de woning en de inboedel die een van hen of hun beiden toebehoren dan wel ten gebruike toekomen;
- c. een regeling met betrekking tot de verdeling van enige gemeenschap waarin de echtgenoten²⁴ zijn gehuwd dan wel de verrekening die bij huwelijkse voorwaarden is overeengekomen;
- d. een regeling met betrekking tot de verevening of verrekening van pensioenrechten.

Het gaat hier om de tegenhanger van art. 1:80d lid 1, tweede zin, in geval van de beëindiging van het geregistreerd partnerschap met wederzijds goedvinden, waarin dezelfde opsomming voorkomt. De in art. 1:150 lid 1, tweede zin, aanhef, voorkomende woorden 'op straffe van nietigheid' in een eerdere versie van het wetsvoorstel²⁵ zijn inmiddels geschrapt.²⁶ Het gaat om de vraag of de beëindigingsovereenkomst de in de opsomming van art. 1:150 lid 1, tweede zin, genoemde vier aangelegenheden 'op straffe van

²³ Luchtenveld had natuurlijk het schriftelijkheidsvereiste moeten opnemen in art. 1:150 lid 1, eerste zin, zelf: '(...) sluiten een *schriftelijke* overeenkomst (...) (toevoeging en cursivering van mij, AJMN).

²⁴ Luchtenveld spreekt hier ten onrechte over 'partners'.

²⁵ *Kamerstukken II* 2004/05, 29 676, nr. 5, p. 3.

²⁶ Luchtenveld had in art. 1:150 lid 1, tweede zin, aanhef, duidelijkshalve dezelfde redactie kunnen opnemen als in art. 1:80d lid 1, tweede zin, aanhef: 'evenwel niet op straffe van nietigheid'. Een andere mogelijkheid was geweest deze woorden in laatstgenoemde bepaling te schrappen. In het algemeen geldt naar mijn mening dat de redactie van art. 1:80d en die van art. 1:150 zoveel mogelijk gelijkkluidend moeten zijn, althans voor zover geen inhoudelijke verschillen tussen huwelijk en geregistreerd partnerschap zijn bedoeld.

nietigheid' moet bevatten. Blijkbaar is dit in de aan de Eerste Kamer voorgelegde versie van het wetsvoorstel niet het geval, evenmin als dit het geval is bij de beëindigingsovereenkomst van art. 1:80d lid 1, tweede zin. Art. 1:150 lid 2 verklaart op een beëindiging van het huwelijk door middel van administratieve echtscheiding een aantal bepalingen uit het 'gewone' echtscheidingsrecht van overeenkomstige toepassing. Het gaat om de art. 1:155, 157, 158, 159 leden 1 en 3, 159a, 160 en 164.²⁷

7. Wijziging van gezags- en omgangsrecht

Ook het gezags- en omgangsrecht (titels 1.14 en 1.15) wordt ingrijpend gewijzigd. Dat begint al met een aantal wijzigingen van de algemene bepalingen van het gezagsrecht (afdeling 1.14.1). Zo luidt het nieuwe art. 1:247 lid 3, in welk artikel de inhoud en de omvang van het ouderlijk gezag aan de orde zijn, dat het ouderlijk gezag tevens de plicht van de ouder omvat om de ontwikkeling van de band van het kind met de andere ouder te bevorderen. Dit laatste is uiteraard juist in het geval van echtscheiding van groot belang. Overigens wordt art. 1:247 binnenkort ook nog om een andere reden gewijzigd, te weten 'teneinde een bijdrage te leveren aan het voorkomen van het gebruik van geestelijk of lichamelijk geweld jegens of van enige andere vernederende behandeling van kinderen in de verzorging en opvoeding'.²⁸ Ten gevolge van deze wijziging komt het nieuwe art. 1:247 lid 2 aldus te luiden, dat onder verzorging en opvoeding mede worden verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid, waaraan wordt toegevoegd dat de ouders in de verzorging en opvoeding van het kind geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toepassen.²⁹

Ook de benoeming van een bijzondere curator (art. 1:250) wordt gemakkelijker: niet alleen de kantonrechter, maar ook iedere andere rechter in zaken waarbij een minderjarige rechtstreeks betrokken is, kan voortaan een bijzondere curator benoemen (zie bijvoorbeeld de nieuwe art. 1:253a lid 5 en 377e lid 5, waarover meer hierna).

In paragraaf 1 van afdeling 1.14.2 betreffende het gezamenlijk gezag van ouders binnen en buiten huwelijk en het gezag van één ouder na scheiding wordt het gezamenlijk gezag voortaan in art. 1:251 geregeld en het eenhoofdig gezag in art. 1:251a,

²⁷ Luchtenveld had natuurlijk ook art. 1:80d lid 2 moeten aanpassen, waarin ten onrechte niet naar de art. 1:157 en 158 wordt verwezen. Zie de laatste zin van de vorige noot. Minister Donner heeft in zijn eigen wetsvoorstel deze correctie wél aangebracht door te verwijzen naar art. 1:157 leden 4 en 6 en art. 1:158; zie *Kamerstukken II* 2004/05, 30 145, nr. 2, p. 2.

²⁸ Citaat uit de considerans van de nieuwe wet; zie *Kamerstukken II* 2005/06, 30 316, nr. 2, p. 1.

²⁹ Concreet komt het er dus op neer dat aan art. 1:247 lid 2 een tweede zin wordt toegevoegd en dat in de eerste zin het element 'veiligheid' wordt ingelast.

anders gezegd: de materie van het huidige art. 1:251 wordt verdeeld over de nieuwe art. 1:251 en 251a.

In het nieuwe art. 1:251 lid 2 wordt de gelijkwaardigheid van de gezamenlijke gezagsuitoefening benadrukt: na ontbinding van het huwelijk anders dan door de dood of na scheiding van tafel en bed blijven de ouders die gezamenlijk het gezag hebben, dit gezag *op gelijkwaardige wijze* gezamenlijk uitoefenen. Op grond van het nieuwe art. 1:251 lid 3 behoudt een kind over wie de ouders gezamenlijk het gezag uitoefenen, na ontbinding van het huwelijk³⁰ recht op de verzorging en opvoeding door beide ouders, bedoeld in art. 1:247. De vormgeving van het voortgezet ouderschap – blijkens de citeertitel van de wet³¹ een zeer belangrijk onderdeel daarvan – krijgt in het nieuwe art. 1:251 lid 4 concreet gestalte, mede door de verwijzing naar het in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering te regelen ouderschapsplan: de ouders moeten bij de vormgeving van de op basis van het bepaalde in art. 1:251 lid 3 door hen te maken afspraken in een ouderschapsplan als bedoeld in art. 815 lid 2 Rv of bij het wijzigen daarvan, rekening houden met:

- a. het belang van het kind;
- b. de onderlinge verdeling van hun zorg- en opvoedingstaken met betrekking tot hun kind ten tijde van het huwelijk;
- c. praktische belemmeringen die ontstaan in verband met de ontbinding van het huwelijk³² of daarna voor zover en zolang deze bestaan;
- d. een zodanige verdeling,³³ dat beide ouders in voldoende mate contact met het kind onderhouden.

Van de gelegenheid is gebruik gemaakt om in het nieuwe art. 1:251a de inmiddels constante jurisprudentie van de Hoge Raad te codificeren,³⁴ waarin hij de wenselijkheid van gezamenlijk gezag benadrukt en aangeeft dat eenhoofdig gezag tot de uitzonderingen behoort. Art. 1:251a lid 1 bepaalt namelijk dat in afwijking van art. 1:251 de rechter na ontbinding van het huwelijk anders dan door de dood of na scheiding van tafel en bed op verzoek van de ouders of van één van hen kan bepalen dat het gezag over een kind of de kinderen aan één ouder toekomt indien:

- a. er een onaanvaardbaar risico is dat het kind klem of verloren zal raken tussen de ouders en niet te verwachten is dat hierin binnen afzienbare tijd voldoende verbetering zal komen, of

³⁰ Waarom ontbreekt hier de passage ‘anders dan door de dood of na scheiding van tafel en bed’? Joost mag het weten! Zie ook noot 36.

³¹ Zie noot 5.

³² In dit verband zou het woord ‘scheiding’ als overkoepelende term voor echtscheiding, scheiding van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed beter op zijn plaats zijn geweest (zie ook noot 43).

³³ Verdeling waarvan? Bedoeld zal wel zijn, evenals in art. 1:251 lid 4, onder b, verdeling van de zorg- en opvoedingstaken van de ouders.

³⁴ HR 10 september 1999, *NJ* 2000, 20, m.nt. SFMW, HR 15 december 2000, *NJ* 2001, 123, m.nt. SFMW en HR 19 april 2002, *NJ* 2002, 458 (gezamenlijk gezag of eenhoofdig gezag na scheiding I-III).

b. wijziging van het gezag anderszins in het belang van het kind noodzakelijk is.

Op grond van art. 1:251a lid 2 moet het verzoekschrift vermelden de wijze waarop de ouders het recht op omgang, bedoeld in art. 1:377a lid 1, vormgeven en de wijze waarop de ouders elkaar informatie verschaffen en raadplegen omtrent gewichtige aangelegenheden met betrekking tot de persoon en het vermogen van hun minderjarige kinderen.

Van groot belang is voorts het novum van art. 1:253a lid 1, waarover veel te doen is geweest tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer, met name wat betreft de mogelijkheid om een geschil met betrekking tot gezamenlijke gezagsuitoefening zonder tussenkomst van een procureur aan de rechtbank voor te leggen door middel van een schriftelijke aanvraag tot mondelinge behandeling. Minister Donner is van mening dat een advocaat in deze situaties een zeeffunctie kan vervullen en vaak in staat is om een minnelijke schikking te treffen. De minister is bang dat de rechtbanken veel (bagatel)zaken zullen krijgen. Daarom adviseerde hij de Tweede Kamer om de voorgestelde procedure te wijzigen in een snelle verzoekschriftprocedure met procureurstelling,³⁵ doch tevergeefs: de Tweede Kamer heeft de door Luchtenveld voorgestelde procedure aanvaard. In alle gevallen van gezamenlijke gezagsuitoefening na ontbinding van het huwelijk³⁶ waarin een ouder de door beide ouders vastgelegde of de door de rechter vastgestelde regelingen ter zake van de zorg- en opvoedingsrelatie van beide ouders met hun kind niet nakomt, kan de andere ouder zonder tussenkomst van een procureur het geschil aan de rechtbank voorleggen door middel van een schriftelijke aanvraag tot mondelinge behandeling (art. 1:253a lid 1). De schriftelijke aanvraag moet op grond van art. 1:253a lid 2 worden ondertekend en ten minste bevatten:

- a. de naam en het adres³⁷ van de indiener;
- b. de naam en het adres³⁸ van de andere ouder;
- c. de dagtekening;
- d. een omschrijving van het geschil en de reeds ondernomen pogingen om dit op te lossen;
- e. een door de indiener voorgestelde oplossing voor het geschil.

Bij de schriftelijke aanvraag moeten een afschrift van het ouderschapsplan, bedoeld in art. 815 lid 2 Rv, alsmede op schrift gestelde wijzigingen daarvan worden overgelegd (art. 1:253a lid 3). Indien niet is voldaan aan de vereisten, bedoeld in art. 1:253a leden 2 en 3, kan de schriftelijke aanvraag niet ontvankelijk worden verklaard, mits de indiener

³⁵ *Kamerstukken II 2005/06*, 29 676, nr. 32, p. 2.

³⁶ Waarom ontbreekt hier de passage 'anders dan door de dood of na scheiding van tafel en bed'? Zie ook noot 30.

³⁷ Mijns inziens ontbreekt hier ten onrechte de woonplaats.

³⁸ Zie de vorige noot.

de gelegenheid heeft gehad het verzuim te herstellen binnen een daartoe gestelde termijn (art. 1:253a lid 4). De rechtbank gelast, behoudens ingeval zij het geschil verwijst naar een bemiddelaar, terstond nadat het geschil haar is voorgelegd, een mondelinge behandeling welke binnen drie weken plaatsvindt, teneinde een vergelijk te beproeven. Indien geen vergelijk tot stand komt, kan de rechtbank ambtshalve verwijzen naar een bemiddelaar, de door de ouders of door de rechter vastgestelde regelingen aanpassen, met toepassing van art. 1:250 een bijzondere curator benoemen alsmede een door de wet toegelaten dwangmiddel opleggen, dan wel bepalen dat de beslissing of onderdelen daarvan met toepassing van art. 812 lid 2 Rv³⁹ ten uitvoer kunnen worden gelegd (art. 1:253a lid 5). Bij algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld omtrent de deskundigheden en de kwaliteitseisen waarover de bemiddelaar, bedoeld in art. 1:253a lid 5, moet beschikken (art. 1:253a lid 6).⁴⁰

Het in het nieuwe art. 1:377e leden 1-6 bepaalde komt overeen met het in het nieuwe art. 1:253a leden 1-6 bepaalde. Het verschil is alleen dat het in art. 1:253a om gezamenlijke gezagsuitoefening gaat, terwijl in art. 1:377e eenhoofdig gezag van de ene ouder en omgangsrecht van de niet met het gezag belaste andere ouder aan de orde zijn. Voor art. 1:377e geldt derhalve mutatis mutandis hetzelfde als hetgeen ik hierboven met betrekking tot art. 1:253a heb opgemerkt.

8. Ouderschapsplan

Het ouderschapsplan wordt terecht in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en niet in Boek 1 BW opgenomen. Als er minderjarige kinderen bij de scheiding zijn betrokken, is er immers altijd sprake van een gerechtelijke procedure en tussenkomst van een procureur, zodat ook de regeling van het bij de indiening van het verzoekschrift tot echtscheiding - scheiding van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed daaronder begrepen - over te leggen ouderschapsplan thuishoort in het familieprocesrecht. Het gaat om het nieuwe art. 815 leden 2, 3 en 5 Rv. Op grond van art. 815 lid 2 Rv moet het verzoekschrift tot echtscheiding een ouderschapsplan bevatten ten aanzien van de

³⁹ Deze bepaling betreft de mogelijkheid om beschikkingen als bedoeld in art. 1:253a lid 5 met de sterke arm ten uitvoer te leggen voor zover dit bij die beschikkingen is bepaald (dus niet van rechtswege, zoals het geval is bij de in art. 812 lid 1 Rv genoemde beschikkingen).

⁴⁰ Bedoeld zal zijn: 'de deskundigheden waarover de bemiddelaar moet beschikken, en de kwaliteitseisen waaraan hij moet voldoen' (zie ook noot 20). Overigens hoeft de in art. 1:253a lid 5 bedoelde bemiddelaar volgens mij niet te voldoen aan de vereisten tot benoembaarheid tot rechterlijk ambtenaar, gesteld in art. 1d Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren, zoals art. 1:149a lid 5, eerste zin, verlangt voor een scheidingsbemiddelaar. Art. 1:253a lid 6 spreekt immers over de in art. 1:253a lid 5 bedoelde bemiddelaar en niet over een scheidingsbemiddelaar. Evenmin is in art. 1:253a lid 6 sprake van een bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen register, zoals wél het geval is in art. 1:149a lid 5, tweede zin, slot (zie ook hierna onder punt 9, waarin de bemiddelaar in de zin van art. 818 lid 2 Rv aan de orde komt; ook in laatstgenoemde bepaling wordt over een 'bemiddelaar' en niet over een 'scheidingsbemiddelaar' gesproken).

minderjarige kinderen over wie de echtgenoten gezamenlijk of een van hen het gezag uitoefenen, dat door beide echtgenoten is ondertekend. In het ouderschapsplan moeten in ieder geval afspraken worden opgenomen over:

- a. de wijze waarop de ouders de zorg- en opvoedingstaken, bedoeld in art. 1:247, verdelen of het recht tot omgang, bedoeld in art. 1:377a lid 1,⁴¹ vormgeven;
- b. de wijze waarop de ouders elkaar informatie verschaffen en raadplegen omtrent gewichtige aangelegenheden met betrekking tot de persoon en het vermogen van hun minderjarige kinderen;
- c. de kosten van de verzorging en opvoeding van hun minderjarige kinderen.

Het verzoekschrift tot echtscheiding moet op grond van art. 815 lid 3 Rv ook vermelden over welke van de gevraagde voorzieningen overeenstemming is bereikt en over welke van de gevraagde voorzieningen een verschil van mening bestaat met de gronden daarvoor, en tevens op welke wijze de kinderen zijn betrokken bij het opstellen van het ouderschapsplan.

Indien het ouderschapsplan, bedoeld in art. 815 lid 2 Rv, of de stukken, bedoeld in art. 815 lid 4, onder a-c, Rv,⁴² redelijkerwijs niet kunnen worden overgelegd, kan worden volstaan met overlegging van andere stukken of kan op andere wijze daarin worden voorzien, een en ander ter beoordeling van de rechter (art. 815 lid 5 Rv).

9. Overige wijzigingen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

Behalve in Boek 1 BW bij de administratieve echtscheiding krijgt de (scheidings)bemiddelaar ook een officiële status in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bij de 'gewone', gerechtelijke echtscheiding. Het nieuwe art. 818 lid 2 Rv bepaalt namelijk dat de rechter de echtgenoten naar een bemiddelaar kan verwijzen met als doel om de echtgenoten in onderling overleg tot afspraken over één of meer gevolgen van de echtscheiding⁴³ te laten komen, indien het verzoekschrift of de behandeling ter terechtzitting daartoe aanleiding geeft. De bemiddelaar van art. 818 lid 2 Rv behoeft volgens mij echter niet te voldoen aan de vereisten van art. 1:149a lid 5, want in laatstgenoemde bepaling wordt verwezen naar de scheidingsbemiddelaar in de zin van art. 1:149a lid 4, onder

⁴¹ Luchtenveld is vergeten dat wij ons hier bevinden in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, zodat hij aan de in art. 815 lid 2, onder a, Rv vermelde wetsartikelen had moeten toevoegen: 'van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek'. Hetzelfde geldt overigens voor de in art. 812 lid 2 Rv vermelde wetsartikelen.

⁴² Deze stukken zijn een afschrift of uittreksel van de huwelijksakte, bescheiden betreffende de gronden waarop de rechter ingevolge art. 4 Rv rechtsmacht heeft, alsmede een afschrift of uittreksel van de akte van geboorte van ieder minderjarig kind van de echtgenoten tezamen of van een van hen.

⁴³ Luchtenveld had er hier beter aan gedaan hetzij het woord 'scheiding' te gebruiken als overkoepelende term voor echtscheiding, scheiding van tafel en bed en ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed, hetzij deze drie rechtsfiguren afzonderlijk te noemen (zie ook noot 32).

b, en niet naar de bemiddelaar in de zin van art. 818 lid 2 Rv. Dat is wellicht ook de reden waarom in laatstgenoemde bepaling over een 'bemiddelaar' en niet over een 'scheidingsbemiddelaar' wordt gesproken. In ieder geval blijkt uit de tekst van art. 818 lid 2 Rv niet met zoveel woorden dat de aldaar bedoelde bemiddelaar aan de vereisten van art. 1:149a lid 5 moet voldoen.

Ten slotte verklaart het nieuwe art. 828 Rv op een ontbinding van een geregistreerd partnerschap de bepalingen over de rechtspleging in scheidingszaken van overeenkomstige toepassing. De passage betreffende de uitzondering van art. 819 Rv en de bepalingen verband houdende met minderjarige kinderen, die nu nog voorkomt in art. 828 Rv, wordt terecht geschrapt. Dat had de wetgever natuurlijk al met ingang van 2002 moeten doen, want toen werd het geregistreerd partnerschap ook gezagsrechtelijk zoveel mogelijk gelijkgesteld met het huwelijk door de introductie van de art. 1:253aa en 253sa.⁴⁴ Deze gelijkstelling behoort naar mijn oordeel ook te gelden voor de toepassing van het familieprocesrecht, althans voor zover het gaat om gezagsrechtelijke kwesties, waaronder begrepen afspraken omtrent uitkeringen tot levensonderhoud en omtrent de kosten van verzorging en opvoeding van een minderjarige in de zin van art. 819 Rv. Ik beschouw het nieuwe art. 828 Rv dan ook als reeds sinds 2002 geldend recht.

10. Conclusie

De Wet beëindiging huwelijk zonder rechterlijke tussenkomst en vormgeving voortgezet ouderschap is van groot belang voor de notariële praktijk, nu de notaris behalve de beëindiging van het geregistreerd partnerschap met wederzijds goedvinden ook de administratieve echtscheiding mag behandelen. Het notariaat kan blij zijn met deze uitbreiding van de familierechtpraktijk en moet zijn deskundigheid ook binnen dit nieuwe onderdeel van het personen- en familierecht inzetten, zodat in de nabije toekomst met recht kan worden gesproken over de 'echtscheidingsnotaris' als nieuwe notariële specialist. Het bereikte compromis tussen het initiatiefwetsvoorstel Luchtenveld en het wetsvoorstel Donner - scheiden zonder rechter als er geen minderjarige kinderen bij betrokken zijn, en scheiden met rechter als dit laatste wél het geval is - stemt mij tot tevredenheid. Jammer is alleen dat de aan de Eerste Kamer voorgelegde versie van het wetsvoorstel nogal wat slordigheden vertoont. Ik tel er ten minste twintig.⁴⁵ Dat is

⁴⁴ Wet van 4 oktober 2001, *Stb.* 2001, 468, in werking getreden op 1 januari 2002, tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het gezamenlijk gezag van rechtswege bij geboorte tijdens een geregistreerd partnerschap.

⁴⁵ Samenvattend: in art. 1:80c lid 1, onder c, moeten behalve advocaten en notarissen ook scheidingsbemiddelaars worden genoemd (zie hierboven onder punt 2); in art. 1:80e lid 1 moet de verwijzing naar art. 815 leden 2, 3 en 5 Rv worden geschrapt, omdat deze overbodig is naast art. 828 Rv (zie hierboven

te veel om de wet ongewijzigd in werking te laten treden. Ik wacht de novelle van Luchtenveld, althans zijn reparatiewetsvoorstel, dan ook met belangstelling af.

Tekst voor omslag van WPNR

De auteur gaat in op de belangrijkste herziening van het echtscheidingsrecht in de afgelopen 35 jaren, in het bijzonder op de veranderingen voor de notariële praktijk, nu niet alleen de advocaat of de scheidingsbemiddelaar, maar ook de notaris de administratieve echtscheiding mag behandelen.

onder punt 2); hierboven heb ik de wijziging van de art. 1:252 en 253sa (*Kamerstukken I 2005/06*, 29 676, A, p. 6 en 8, art. I, onderdelen Q en V) niet besproken, maar ook hierin zit een storende fout: zowel in art. 1:252 lid 4 als in art. 1:253sa lid 2 wordt verwezen naar de in art. 1:251 lid 4 bedoelde overeenkomst, terwijl het woord 'overeenkomst' in het geheel niet voorkomt in laatstgenoemde bepaling (!); ten slotte noem ik de door mij in de noten 10, 14, 15, 16, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 30, 32, 33, 36, 37, 38, 40, 41 en 43 gesignaleerde slordigheden, waarbij nog van belang is dat mijn opmerkingen in de noten 36, 37, 38 en 40 niet alleen gelden voor art. 1:253a, maar ook voor art. 1:377e.